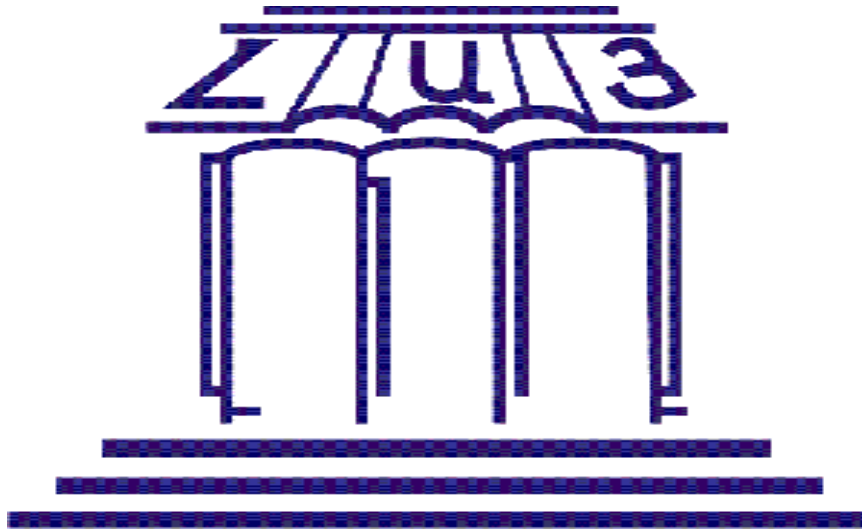

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

535

834
C-72

1892

Թիֆլիզի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն

№ 53

Օ. Ի. ՇՄԻՏ

Մ Ը Ռ Ռ Ա Ն

Թարգ. ռուս. Մանուշ. ԲԱՆԱԹՆՐ

2004

ԹԻՖԼԻՍ
ՏՊԱՐԱՆ «ԱՐՐՈՐ» Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
1892

6033

4.8.

Ընկերութեան հետեւեալ հրատաակութիւնները
վաճառուով են Ընկերութեան գրասենեակում եւ
Կենդրոնական գրալաճառանոցում:—

	Ռ.	Կ.
1. Թաւամազ մեղու, Թարգմ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան	—	40
2. Կարմիր լապտեր, Թարգ, օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան	—	50
Նոյնը առանց կազմի.	—	30
3. Թովմաս եղբօր տնակը, Թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան	—	60
Նոյնը առանց կազմի	—	45
4. Մանկական երգեր, Գամառ-Քաթիպա	—	25
Նոյնը առանց կազմի	—	15
5. Մորեխ և նրան ջնջելու հնարեն- քը. Հ. Տէր-Բարսեղեանի	—	10
6. Նեղ և խոնաւ բնակարանների մասին Հ. Առաքելեանի	—	10
7. Սրբոյ Հօրն մերոյ Մովսիսի Խո- րենացւոյ Պատմութիւն Հայոց	—	80
8. Փոքրիկ ձեռնարկ դործնական տըն- տեսութեան Մօրիա Բլօքի. փո- խադր. Ս. Պալասանեանի	—	50
9. Ռօբինզօնի պատմ. Թարգմ. Գիւտ քհն. Աղանեանցի	—	60
10. Գամառ-Քաթիպայի բանաս. կազ.	1	20
Նոյնը առանց կազմի	—	50
11. Ուխտաւորք. գործ Վիլհելմ Հաուֆի	—	75
12. Գառնուկ և Լուսատտիկ. վէպեր Քրիստա- փոր Շմիդտի. Թարգ. Նուարդ	—	25
13. Սայաթ-Նովա. ազգային երգիչ	—	5
14. Ծննդեան պատմութիւնը և Մայի- սեան տօնը Ֆինլանդիայում	—	10
15. Ազաթանգեղայ պատմութիւն	1	—
16. Գիւղական խալիֆայ. Ս. Արարատեանցի	—	50
7. Վանայ Սազ. Գ. Շէրենցի	—	75

Թիֆլիզի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն

№ 53

83-93

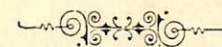
7-72

Օ. Ի. ՇՄԻԴՏ

Մ Ը Ռ Ռ Ա Ն

[Արժանացել է Ս. Պետերբուրգի Փրէօբէլեան Ընկերութեան
մրցանակին]

Թարգ. ոուս. ԱնՈՒՇ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՏՊԱՐԱՆ «ԱՐՕՐ» Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

1892

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐԱՆԻ ԱԶԳԱՆ
ՊԱՐԺԻՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՄԵՂԱՆԻ
28 ՄԱՅԻՍԻ 1919 Ք.

Մ Ը Ռ Ռ Ա Ն Ի Ն Գ Տ Ն Ե Լ Ը

I.

այրիկ, մայրիկ, լսիր, այս
ի՞նչ ծվոց է գալիս. գնանք,
գնանք, մայրիկ, տեսնենք
այն ի՞նչ է:

Այսպէս բղաւելով փոք-
րիկ Սաթիկը մօտեցաւ մօ-
րը, որ պատուհանի առաջը նրս-
տած՝ գիրք էր կարդում: Տիկին Աննան
վերկացաւ և գնաց դէպի այգին:

— Ո՞րտեղ է ծվում, հարցրեց մայրը:

— Ա՛յ, այնտեղ, մայրիկ, ցանկի տակին:

Ցանկի տակից, իսկապէս, մի ողորմելի
ծվոցի ձայն էր գալիս. Սաթիկը վազեց այն
կողմը, և տեսաւ որ առուակի մօտ, խոտե-
րի մէջ, մի փոքրիկ կատուի ձագ չարչար-

Дозв. ценз. Тифлисъ 17-го іюня 1892 года
Тип. „АРОРЪ“, Т. Я. Назарьянъ, Бярятинская улица.

ւում էր ու ծփում: Խոտն երևի կատուիկի
համար ահագին անտառի նշանակութիւն
ունէր: Փոքրիկ արարածը հագիւ հագ կա-
րողանում էր ոտները փոխել. նա շուտ-շուտ
սայթաքում՝ վայր էր ընկնում. մէկ էլ տե-
սար—փախեցած՝ ճաղար աչքերը պլլըզում՝
կանգնում, կամ երբեմն էլ խոտերի մէջ
ցրիւ եկած ցախերին (ճոնոտ) կամ բու-
սած եղեգնին՝ անզգուշաբար բիթը կպցը-
նում էր ու ցաւացնում:

—Մայրիկ, ի՞նչ խեղճ փխիկ է, մեղք
է, ասաց Սաթիկը, փախենում եմ առուն
ընկնի, տանենք սրան տուն:

Փոքրիկ աղջիկը կռացաւ, որ կատուի-
կին բռնի, առաջուց հաւատացած լինելով,
որ մայրը բան չի ասի: Սաթիկը ձեռքը
մեկնեց և բիչ էր մնացել որ բռնի, յանկարծ
կատուն խրտնեց, ականջները յետ տարաւ,
Փշացրեց և յետ ցատկեց:

—Սպասիր, ես կըփորձեմ, ասաց մայրը
և կռացաւ ու միանգամից բռնեց չարածը-
ճի կատուիկին: Ինչքան էլ փխիկը Փշացրեց,
մլաւեց, ձգձգուեց, չըկարողացաւ տիկին
Աննայի ձեռքից դուրս պրծնել: Տիկինը փա-

թաթեց նրան թաշկինակի մէջ և տարաւ
սենեակը:

Սաթիկը ծկրտի տալով, մօր շուրջն էր

Բիչ էր մնացել, որ բռնի...

Թռչկոտում: Երբ մտան սենեակը, դուռն
ու պատուհանը լաւ պինդ փակեցին և նոր
հիւրին վայր դրին գետնին: Կատուիկն իսկոյն
փախաւ մտաւ մի անկիւն և սկսեց օտարո-
տի կերպով իր շուրջը նայել:

—Սաթօ, գնա նրա համար խոհանոցիցը
բիշ կաթ բեր, տուր ուտի, նա շատ բաղ-
ցած կըլինի, ասաց մայրը:

Սաթիկը վազեց խոհանոցը և մի պնակ՝
կաթով լեբը՝ բերաւ դրեց կատուիկի առաջը:
Սա առաջ՝ մէկ խրանեց, իսկ յետոյ, երբ
Սաթիկը հեռացաւ, կաթի հոտից գրաւուե-
լով, կամոց վիզը երկարացրեց հեռուից և
դունչը հասցրեց կաթին:

—Մայրիկ, տես, տես, ուտում է... կա-
մացուկ փսփսաց Սաթիկը:

Սաթիկը կռացած, ուրախ-ուրախ դի-
տում էր, թէ ինչպէս փխօն շարունակ
իրա կարմիր լեզուն ներս ու դուրս էր ա-
նում՝ լպստելով. աչքերը ճպճպացում էր, ա-
զահաբար վռաղում էր, փռչտում էր, բայց
էլի նորից ախորժակով ուտում.. Ուտելու
ժամանակ, որ թաթիկները յանկարծ չէին
ընկնում կաթի մէջը, կատուիկը մի այնպէս
ծիծաղելի, ծաղրածու ձևով թափ էր ապլիս
թաթերը, որ Սաթիկը բրբռոցից թուլա-
նում՝ մեռնում էր...

—Մայրիկ, ինչ ծաղրածուն է է... շնա
սիրունն է, ասում՝ ուրախանում էր Սաթիկը,

ձեռքերն իրար բսում և ինքն էլ կուչ էր
գալիս կատուի նման:

—Մայրիկ, տես, տես, ուտում է...

Կատուն, երբ կերաւ կշտացաւ, նախ
առաջի և ապա յետի ոտերը ձգձգեց, ինքն

էլ քաշքշուեց, լպստորեց իրա դունչն ու մարմինը, յետոյ պառկեց և իսկոյն մրափեց:

Սաթիկը շատ ուղուժ էր նրան մէկ առնի ձեռքը, խտրտի...

—Մայրիկ, յատակը կատուիկի համար կոշտ կը լինի, վեր առնեմ՝ ձեռքիս պահեմ...

—Ձէ, չէ, Սաթօ ջան, ձեռք մի տալ նրան, երբ նա քիչ մեր տանը կապրի, մեզ կընտելանայ, այն ժամանակ ինքը կըգայ քեզ մօտ, կըբարձրանայ ձեռքիդ, թէ չէ հիմա դու նրա աչքը կըփախեցնես, և նա բոլորովին մեր տանից կը փախչի:

—Դէ լաւ, ես նրան ձեռք չեմ տալ, միայն մօտիկից նրան մօտիկ կըտամ, քանի դեռ ընած է, ասաց հանգստացած Սաթիկը և կամաց-կամաց մօտիկացաւ փեսային:

Կատուիկը յաճախ իր սուր ու դիք ա-կանջները շարժում էր: Նրա դունչը կոր էր և գեղեցիկ, իսկ քիթը սպիտակ: Փիսօն երկար ու կոր բեխեր ունէր: Նրա վիզն ու փորը բթի նման սպիտակ էին: Նա ձգուել ընել էր և թաթիկներն ու պոչը թուլացած վայր էր թողել: Սաթիկը նկատեց, որ կատուիկի մատերին ճանկեր կան, իսկ մա-

տերի արանքում փափլիկ, մսոտ բարձիկներ:

—Մայրիկ, փիսիկիս անունը ինչ դնեմ: Մըռուան լաւ է չէ՞. նա չի՞ մըռմուտու:

—Ի հարկէ, կըմըռմուայ, երբ էլ մեզանից չի փախենար:

—Դէ լաւ, նրա անունը սրանից յետոյ Մըռոտան կըլինի, վճռեց Սաթիկը:

II.

Աթիկենց տունը մի մեծ, գեղեցիկ այգու մէջ էր: Նրանք ունէին երկու սենեակ և մի խոհանոց, որի ճանապարհը բակովն էր: Այդ այգին կանոնաւոր ուղիներով բաժանուած էր. ուղիների երկու կողմից ստուերախիտ ծառեր էին տնկած, իսկ այգու գանգրաւոր լորենիներին էլ խօսք չէր հասնիլ. մի խօսքով Սաթիկը իր մօր հետ այդ տան ու այգու մէջ՝ ամառանոցում ապրում ու զուարճանում էր: Ազատ ու կայտառ այս ու այն կողմն էր թռչկոտում: Մէկ էլ տեսար՝ Սաթիկը մտաւ խիտ ծառերի մէջ և մօրն է կանչում, պո՛ւ... պո՛ւ... կամ թէ վազում, թագնւում էր բարձր խոտերի մէջ և շունչը կտրած սպասում: Տէնց

որ մայրը մօտենում էր, յանկարծ Սաթին դուրս էր թռչում քրքշալով, փաթաթւում մօրը ու վզիցը կախ ընկնում:

— Այ, դու չարաճճի, էլի թագնուել ես, որ ինձ վախեցնես, ասում էր մայրը:

Այս խօսքերից Սաթին աւելի էր զուարճանում և այնքան ուրախանում էր, որ էլ հանդարտ ման գալը նրան բաւականութիւն չէր տալիս, թռչկոտում, վազվզում, ծիծաղում և ծփալով թռչնիկի նման երգում էր:

Չմեռը Սաթիյի մօր մօտ սղէրք ու աղջկէրք էին գալիս կարդալու, մօր բանը խիստ շատ էր լինում, Սաթիկը կարօտ էր մնում նրա տեսքին, բայց ամառը մայրիկը նրանն է ունրանը, Սաթին մօրից էլ չի հեռանում: Չմեռուայ բոլոր հոգսը ընկնում էր դայեակի վրայ, խեղճ պառաւը շատ յաճախ Սաթիկի ձեռքից գանգատւում էր, թէ իրան շատ է ձանձրացնում:

— Դէ, այժմ ամառ է, հիմա իմ հանգստանալու ժամանակն է եկել, ասում էր դայեակ Նունէն, ես էլ իմ փոքրիկիս երեսը չեմ տեսնում ամբողջ օրը:

Այժմ դայեակը մինչև անդամ վիրա-

ւորում էր, որ Սաթօն իրան թողած՝
ամբողջ օրը մօրը շուրջն էր պտտում, և
իրա վրայ խկի նայել էլ չի ուզում:

— Լաւ, գնա՛, գնա՛, դու էլ իմ աղջիկը
չես, մայրիկինն ես, ասում էր դայեակը
մնթռոտած՝ ակնոցը վեր քաշելով:

— Նանի ջան, նանի, ես բեզ էլ եմ սի-
րում, ասում էր Սաթօն և գրկում դայեա-
կին, բայց մայրիկին շնա է, շատ եմ սիրում:

— Հա՛, լաւ, սպասիր, մէկ ձմեռը գայ,
էլի ես կըբաղցրանամ, ասում էր դայեակը,
շոյելով Սաթիկի գլուխը:

Սաթօն այդ բոլորը պատմում էր մօրը,
թէ նանիկը շատ է բարկանում, որ ինքը
միշտ մօր մօտն է լինում, իսկ իրա վրայ ուշք
չի դարձնում: մայրը միայն ժպտում էր ու
ասում:

— Նանիկը կատակ է անում, բեզ նման
չարից ո՞վ չի ուրախ լինել, որ ազատուի...

Սաթօն շատ լաւ էր հասկանում, որ
մայրն էլ է այժմ կատակ անում, թէ մայ-
րը, թէ նանիկը իրան շատ են սիրում ու
հոգի են տալիս իրա համար...

Մ Ը Ռ Ռ Ա Ն Ը Ը Ն Տ Ե Լ Ա Յ Ա Ն

III.

ըռռանը շատ շուտ բարե-
կամացաւ Սաթօի հետ. ե-
րեք օր էլ չանցած, նա ինքն
իրան արդէն վազում էր Սա-
թօի կանչին. մէկ էլ տեսար
փխիկը շտապ-շտապ օրօրուելով,
պոչը դիւր ցցած, վազում է Սա-
թիկի մօտ, հասնում է, թաթը խփում նրա
ձեռքին, հոտոտում և թաւալ տալիս գետ-
նին, շուռ ու մուռ անում, կամ մի թելի
կոճ կամ խցան գտած ժամանակը՝ գլորում
սենեակի մի ծայրից միւսը և ինքն էլ յե-
տեից վազվզում: Սաթօն զմայլած նայում է
ու նրա բերանի ջուրը գնում է... Մըռռանը
արդէն յոգնել է, պառկում է գետնին:

Սաթօն մօտենում է, հանդարտ դըրկում է նրան ու նստում մի անկիւնում կամ թախտին: Մըռռանք թաթիկները ծալած, աչքերը կիսախուփ, սկսում է իրա մըռմոցը, մըռ...ռ...ռ...ռ...

Սաթօն ականջ է դնում, շատ է ուզում հասկանալ, թէ ինչ երգ է ասում փխիկը, բայց բան չի գուրս գալիս. կատուի լեզուն շատ դժուար է հասկանալ:

—Մըռռան ջան, այդ ինչ երգ ես ասում: հարցնում է Սաթօն, նրան բնահատ աներով:

Մըռռանք լուռ, անբաւական ձեռով նայում է նրա վերայ, տեղը յարմարեցնում ու պառկում, իսկ երգին վերջ տալիս. Սաթիկին թւում է, թէ կատուն իրանից նեղացել է, սկսում է նրան շոյել, փաղաքշել:

—Լաւ, լաւ, Մըռռան ջան, էլ չեմ խանդարիլ, երգիր, երգիր, փխօ ջան. փխօն, փխօն...

Մըռռանք քիչ անցած՝ էլի իրա երգը սկսում է և բնած-բնած պոչն աջ ու ձախ շարժում:

Թէ հացի, թէ նախաճաշի, թէ թէյի ժամանակ, Մըռռանք Սաթիկի անբաժան ընկերն է, միշտ աթոռի վրայ, Սաթօի կողքին պազած:

Երբեմն Սաթօն մոռանում է, որ նրա համար բաժին հանի, փխօն չանչիկը մեկնում է ու կամաց-կամաց խփում Սաթօին, կամ հէնց առանց սպասելու՝ բարձրանում է և իրա բաժինը ամանից վեր առնում:

—Մայրիկ տես, Մըռռանն ինչք վեր առաւ ամանիցը:

—Հա, դու նրան մոռացել էիր կերակրելու, ինքն իրա բանը տեսաւ:

—Տես, տես, նա էլի ուզում է վեր առնի, ասում է Սաթօն և մի կտոր միս դնում ամանի ծայրին. Մըռռանք բարձրանում է, կանգնում յետի ոտների վրայ, թաթիկը

մեկնում է, առնում տուած կտորը ու
համի... դնում բերանը:

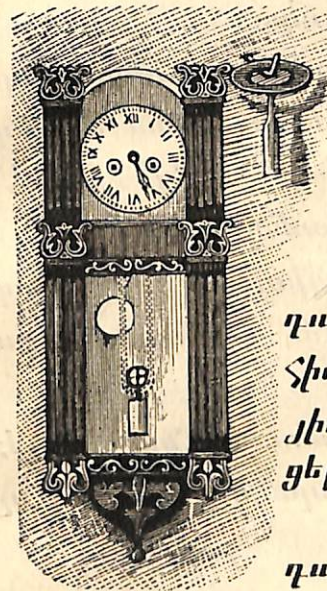
Երբ Սաթօն այգին է գնում, Մըռռանը
յետեից է վազում: Ճանճ է բռնում ուտում:
Թռչունների յետեիցն է ընկնում ու մագլցում
ծառերը, իսկ Սաթօն կատարեալ դայեակի
նման՝ նրան պահպանում ու հսկում է:

— Մըռռան ջան, այդ կողմ մի գնալ, ա-
ռուն կընկնես, բղաւում է Սաթօն, էլի ծառը
բարձրացմբ, վայր կընկնես, թաթիկներդ
կը ջարդուեն: Ի՞նչ ես այդքան թռչնիկների
յետեից ընկնում, բաղցած են, թող կերակուր
որսան... բաս, նրանք մեղք չեն...

Մըռռանը նայում է նրա վրայ և պա-
տասխանի փոխարէն միայն կամաց մըռռաց-
նում է: Սաթօն կարծում է թէ կատուն
հասկացաւ իր ասածը, և կարծես ասում լինի
էլ չեմ անիլ... Բայց սրտեղ, մի երկու
րոպէ չանցած, էլի իրա խեղկատակութիւն-
ների յետեիցն է ընկնում և յանկարծ մի
այնպիսի բան է անում, որ Սաթիկը՝ էլ ի՞նչ
բարկանալ, ի՞նչ բան, ծիծաղից մեռնելով
վազում է մօր մօտը, որ իրա փխիկի հա-
րազիտութիւնը պատմի:

ՍԱԹՕՒ ԵՒ ՄՐՌՌԱՆԻ ԴԱՍԵՐԸ

IV.

այրիկը խոստացել էր՝
ամառը Սաթիկին կար-
դալ-զրել սովորացնել. նա
հիմա էլ փոքր չէ, այս մա-
յիսին նրա եօթ տարին լրա-
ցել է:

Մի օր առաւօտը նա
դարձաւ մօրը.

— Մայրիկ, ապա էլ ե՞րբ ենք սկսելու,
չէ՞ որ...

— Դեռ ժամանակ շատ կայ, ձմեռն էլ
կարելի է, դու այնքան զբաղուած էիր քո
Մըռռանի հոգսերով, որ ես իսկի չէի էլ
ուզում միտքդ գցեմ, բեզ խանգարեմ:

—Ձէ, մայրիկ ջան, չէ, հիմա լաւ է, իմ Մըռուանը խելօք է, նա ինձ ոչ թէ չի խանդարիլ, այլ կ'օգնի:

—Լաւ օգնական ես գտել, ասաց մայրը ծիծաղելով:

—Դէ, կը տեսնես, մենք նրա հետ միասին ինչպէս ենք կարդալու:

—Ձէ, դու բոլոր ուշքդ ու միտքդ կը տաս փիսօին և անհրաժեշտ բանն էլ բեզ համար դժուար կը թվայ. աւելի լաւ է թողնենք, որ նա իրա համար խաղ անի:

—Մայրիկ ջան, հոգիս, թող, թող Մըռուանն էլ հետս կարդն, հաւատան, ուշքս նրան չեմ տալ:

—Այ, յիմար, նա կատու է, նա ինչ է հասկանում մեր լեզուն, նրա սովորածը ինչ կը լինի:

Սաթօն վիրաւորուեց:

—Հա, ինչպէս չէ... «նա ինչ է հասկանում»,—հէնց ինչ որ ասում եմ՝ հասկանում է:

Սաթիկին համոզելն արդէն դժուար էր. վերջ ի վերջոյ մայրը ստիպուած էր Մըռուանին էլ ընդունել աշակերտ...

Մինչև ճաշը Սաթօն կատուիկի հետ գնացել, նստել էր մօր մօտը և միասին դաս էին առնում: Մըռուանը պոչը փռած՝ սեղանի վրան, այնպէս լուրջ նստել էր, որ կարծես իսկապէս շատ բան էր հասկանում: Նա կամ գիրքը, կամ գրիչն ու թուղթն էր հոտոտում, կամ թաթիկով այս ու այն բանն էր շարժում, իսկ Սաթօն շուտ-շուտ աչքերը գողտուկ՝ նրա վրան էր գցում:

Սաթօն մեծ եռանդով կալաւ ուսման և ժամանակը մինչև ճաշը համարեա անցաւ: Դասամիջոցներին նրանք երկուսը վազում էին այգին, իսկ վերջին դասին, երբ մայրը Սաթօի համար սկսեց մի հէքիաթ կարդալ, Մըռուանը ննջաց, ննջաց ու ընեց: Սաթօն իր լսածը պատմեց մօրը և երբ պարապմունքը վերջացաւ մօր խօսքերովը՝ թէ «այսքանը բաւական է», Սաթօն նոր նկատեց, որ Մըռուանը քնած է: Նա խկոյն բոթելով, արթնացրեց նրան.

—Այ դու ծոյլ, ինչ ծոյլ Մըռուան ես, դեռ ես քեզ գովում էի, ամօթ չէ՞, այսպիսի լաւ պատմութեան ժամանակ դու քնում ես:

Մըռռանը բարկացաւ, վեր ցատկեց, Փշացրեց, մլաւեց ու փախաւ:

Այս առաջին անբաւականութիւնն էր երկու բարեկամների մէջ, բայց այդ էլ երկար չը տևեց: Սաթօն թելի ծայրին թղթի կտոր կապեց և Մըռռանին յետևիցը գցած՝ սկսեցին սենեակում վազվրզել:

Շուտով Մըռռանն այնքան ընտելացաւ դասերին, որ հէնց Սաթօն գրիչը վեր կ'առնէր, մէկ էլ տեսար Մըռռանը պուպուզ՝ սեղանի վրան: Մըռռանը տեսնում էր, որ ինչքան ջանք էր թափում Սաթօն՝ գրիչը թղթի վրայ առաջ ու յետ տանելիս, ինքն էլ մէկ-մէկ թաթովը շոշափում էր կոթը:

— Սաթօ ջան, ընկերդ բեզ օգնում է որ լաւ գրես, ծիծաղելով ասում էր մայրը:

Երեկոները Սաթօն վեր էր առնում գրիչը և Մըռռանին դաս էր տալիս:

— Դէ, նայիր, Մըռռան ջան, այս ինչ է. նաւա. իսկ այս—Սարօ, Մարօ, զիզի, կակա:

Մըռռանը շարժում էր գլուխը, հե-

տևելով Սաթօին և գիրքը հոտոտելով:
— Դէ, այժմ էլ լսիր, ես բեզ համար

Մէկ էլ տեսար Մըռռանը՝ պուպուզ... փախաւ...

մայրիկի կարդացած հէքիաթն եմ ասելու, չը մոռանաս, հա՛. մայրիկը էզուց բեզ հարցնելու է...

Մըռուանը լսում էր բոլորը, թէ պատմութիւնը, թէ խնդիրներն ու դատը. իսկ Սաթօն շարունակ ափսոսում էր, որ ինքը կատուի լեզուն չի իմանում, ապա թէ ոչ Մըռուանը նրա բոլոր հարցերի պատասխանն էլ կը տար. նա մի խելօք կատու է, բայց միայն խօսել չի կարողանում:

Մըռուանը, բացի այս բոլորը, ուրիշ դատեր էլ ունէր. Սաթօն նրան սովրացնում էր յետի ոտերի վրայ կանգնելը, ձեռք տալը, կռան վրայով ցատկելը, փայտի կըտորը ձեռքին, պահապանի նման կանգնելը. սուտամեռնուկ տալը և իսկոյն կենդանանալը, տիկինի փոքրիկ սայլակը բաշելը... Մըռուանը շատ էլ չէր սիրում այդ դատերը, միշտ աշխատում էր մի որ և է ձեռով ծլկել-փախչել... բայց Սաթիկի ձեռքից ուր կը փախչէ. Սաթօն իսկոյն նրան գտնում էր բերում, մէկ լաւ ամաչացնում և փայտը ձեռքին՝ մօտը կանգնացնում:

Երեք շաբաթից յետոյ Մըռուանն արդէն կարգին սովորել էր թէ կռան վրա-

յով ցատկելը, թէ յետի ոտների վրայ կանգնելը, թաթ տալը, բայց սուտամեռնուկ տալուց շատ խուսափում էր. ականայ շարժում էր ականջները և պոչը զարկում գետնովը:

—Մեռիք, բոլորովին մեռիք, պահանջում էր Սաթօն,—այդ ինչպէս ես մեռել, որ պոչը շարժւում է, մեռիք...

Մըռուանն արդէն բոլորովին ձանձրացել էր, վերկացաւ և փախաւ:

—Լաւ, բաւական է, բաւական, մէջ էր մտնում մայրը. դէ ինչ որ հրամայում էիր, բոլորն սնում է, էլ ինչ ես ուզում: Այդքան էլ խստապահանջ չեն լինիլ:

V.

ուրիս ամսի տաք օրերից մէկն էր. արեւը խիստ այրում էր: Ճանճերը մինչև անգամ տաքից կաշում էին պատերին, շուաք տեղ էին որոնում: Կենդանիների, մարդկանց մասին էլ խնչ ասեմ: Տան գամբու շանն իր բուրդը այս տաքին շատ էր նեղացնում. խեղճը լեզուն հանած՝ մտել էր բոյնն ու հազիւ հազ շունչ էր քաշում: Սենեակի փոքրիկ շունը փախել, մտել էր մսուանը. ներքնայարկի միւս կողմում թխրսկանն իր ճուտերով տեղ էր բռնել. աղանձները տանիքի տակ ննջում էին. իսկ բաղերը

փաղուց ջուրն էին մտել և ուռենիների հովանուց չէին հեռանում:

Տաք է, խիստ տաք է, բոլորի շունչն էլ բռնւում է: Սաթօն իր դայեակի հետ ծմակը գնաց զբօսներու: Այս անգամ էլ, ըստ սովորականին, նրա գրկումն էր Մըռռանը, որ այժմ բաւական մեծացել էր: Կատուի մորթին աւելի թխացել, գեղեցկացել, փայլուն գոյն էր ստացել, իսկ մոյգ, կարմրագոյն շերտերն ուղիների նման, աչքի էին ընկնում: Մըռռանի աչքերը կանաչագոյն փայլով և աչքի պտուղը սև սաթի պէս շողում էին. իսկ սպիտակ դունչը, փորն ու թաթիկները ճնի պէս պսպղում էին արևի դէմ:

— Իմ Մըռռանը սպիտակ կրծկալ ու թևքեր է հագել, ասում էր հպարտութեամբ Սաթօն. նա Մըռռանի վզին մի կապոյտ ժապաւէն էր կապել փողպատի ձևով:

Սկզբում փխիկին այդ դուր չէր գալիս. մի առ ժամանակ Մըռռանը շատ էր աշխատում կրծոտելով, չանգռտելով, գլուխը այս ու այն կողմը թափահարելով՝ վզիցը հանել, բայց չըկարողացաւ. ուստի վերջի վերջոյ հաշտուեց իր վիճակի հետ: Այժմ

Սաթօն ամեն առաւօտ իր պարտքն էր համարում ուղղել և կարգի դնել Մըռռանի փողպաար:

—Նանի ջան, տես, իմ կատուն ի՞նչ սիրուն է, ասում էր Սաթօն շոյելով նրան:

—Հա, աղանեակս, այնքան կերակրել ես, որ հէնց իմանաս Զատկուայ համար չաղացրած գոճի լինի, ասաց կատակով նանին:

—Ի հարկէ, լաւ եմ կերակրել, ես իմ Մըռռանիցն էլ երբէք չեմ բաժանուի: Նաշխունս է, ինձ համար՝նա շատ լաւն է, ասաց ու համբուրեց Մըռռանի գլուխը: Հասան ծմակը. դայեակ Նունէն գուլբան ձեռքին նստեց ծառի շուարում, իսկ Սաթօն թողեց Մըռռանին, որ նա փափուկ խոտերի միջին խաղայ և ինքը՝ սալակը ձեռքին՝ գնաց ձորակը մորի քաղելու:

Այդ միջոցին, հեռուից, երկու տղայ մի մեծ շուն առաջը գցած, դուրս եկան ծառերի միջից: Նրանք ոչ Սաթիկին և ոչ էլ դայեակին էին տեսնում: Մըռռանը թռչկոտելիս յանկարծ նրանց աչքովն ընկաւ:

—Տես, տես, Գագէն, այն ի՞նչ բան է:

—Ո՞ւր է:

—Այ, խոտերի միջին, աղուէս է. չէ, չէ, սկիւռ է...

—Ը՞րբ ի՞նչ սկիւռ, ի՞նչ բան, կատու է:

—Ալաբաշ, Ալաբաշ, հրէդ... բը՛ս, բը՛ս... Ալաբաշ, բը՛ս...

—Բռնիր, բռնիր կատուին, ասաց Տեպանն ու շանը բաս տուտ կատուի վրայ:

Շունը կայծակի նման թռաւ Մըռռանի յետևից և երկուսն էլ թագնուեցին ծրմակի խորքում: Տղերքը կանգնած՝ հրհռում էին:

—Ամա, ի՞նչ որս է, ասում էր Գագէնը:

Սաթիկի լեզուն փախիցը բռնուել էր: Նրա ձեռքերը թուլացան և սալակը գլորւեց խոտերի մէջ. իսկ Սաթօն պլացած, սառած մնացել էլ. նա տեսաւ, որ իրա սիրելի Մըռռանը կորաւ գնաց և գուցէ շունը նրան բոլորովին պատառոտի: Նաքար կտրածի նման կանգնել էր: Բայց վիշտը, բարկութիւնը, վիրաւորանքը միասին նրան այնքան շարժեցին, որ առաջուայ թոյլ, վախկոտ Սաթօն պատրաստ էր կտոր-կտոր

անելու այդ տղերանց: Նա բարկութիւնից տաք երկաթի նման կարմրած՝ աչքերը կայծակին սալով համարձակ մօտեցաւ նրանց:

—Այ, անպիտան, չար տղայ, բղաւեց Սաթօն Տեպանին:

Յորդ արտասուքը խեղդեց Սաթօի ձայնը: Սկզբումը տղան չը հասկացաւ՝ թէ բանն ինչումն է. զարմացած՝ սիրուն աչքերը չռեց և բերանը բաց՝ յետ ու յետ գնաց. յետոյ քիչ ուշքի եկաւ և հասկացաւ, որ իրան է հայհոյում, ինքն էլ նրա վրայ բղաւեց.

—Դու ո՞վ ես, ի՞նչ իրաւունք ունես ինձ վրայ բղաւելու. ես իսկի բեզ մօրիկ տալ չեմ ուզում:

Դայեակ Նունէն ծանր-ծանր, դժուարութեամբ բարձրացաւ նստած տեղից ու չընայած, որ գուլթի թեղն էլ խճճուեց, շտապեց նրանց մօտ. նա բոլորը տեսել էր:

—Այ, կռուարար, չար անպիտաններ, դուք ի՞նչ իրաւունքով եք ուրիշի կատուների յետեից ընկնում, իմանում եք ես ի՞նչ կանեմ ձեզ. ես ձեզ ճանաչում եմ. սպասեցէք...

Տղաներից մէկը լռեց, ընկճուեց, իսկ

միւսը ժպտաց և ձեռքի փայտը ճօճելով՝ արհամարական ձևով չափեց ոտից մինչև գլուխ դայեակ Նունէին:

—Դու ի՞նչ ես մեր մէջ խառնուում, բեզ ո՞վ կանչեց. գնա, բո բանը չի:

—Ի՞նչպէս թէ իմ բանը չի, ը՛ր... դուք իմ Սաթօի սիրտը կոտրում եք, իսկ ես իրաւունք չունիմ խառնուելու. անպիտաններ, դեռ խօսում էլ եք, փայտը վեր կառնեմ ու ես ձեր էն, էն...

Պառաւի շունչը կտրւում էր... իսկ տղերքը հրհռում ու ծաղրում էին նրան:

Սաթօն տեսաւ, ինչպէս փոքրիկ տղան մինչև անգամ բռունցքը սեղմած սպառնալով շարժեց. իսկ մեծն արհամարական ծիծաղն երեսին՝ շուռ եկաւ իրանցից:

—Նանի ջան, գնանք, գնանք, ասում էր Սաթօն: Նա էլ լաց չէր լինում, այլ դայեակի ձեռքիցը բռնած յետ ու յետ էր քաշում—գնանք Մըռուանին պտուէնք, նրանք չար ու անպիտան են... Սաթօն տռանց նրանց վրայ նայելու՝ այնպէս հպարտ հպարտ անցաւ, որ տղայքն ակամայից վիրաւորուեցին:

Գազէնը շփացրեց և խփոյն Ալաբաշն

առաջները դուրս եկաւ, բայց Մըռուանը չը կար:

Տղերքն անցան գնացին: Սաթօն սկսեց թփերի տակը մտիկ տալ. էլ ինչ տեսակ անուններով ասես, որ նա չը կանչեց փիսիկին...

Մըռուանը չբացել ու չբացել էր:

— Զը կայ, էլ ո՞րտեղ պտուենք. փայ, ինչ եմ անելու ես:

— Ինչ պէտք է անես. գնանք տուն, կարելի է նա ինքն իրան գայ:

Սաթօն չը հանգստացաւ. նա դեռ երկար ժամանակ կանչում էր: Վերջը՝ որ չը գտաւ կատուին, ուղեորուեց տուն, որ մօրիցը մի խորհուրդ հարցնի:

Արտասուրից խեղդւող Սաթօն յանկարծ տեսաւ, որ այգու ծայրից Մըռուանը թռչկոտելով վազում է դէպի նա, և ահա նրա առաջը դուրս եկաւ. Սաթօն աչքի տեսածին չէր հաւատում:

— Մայրիկ, այդ ինչպէս է պատահել. սա ո՞րտեղից եկաւ տուն:

— Աբա, դու կարծում էիր՝ թէ կորել

է: Վաղուց է, կէս ժամ կը լինի, մէկ էլ տեսայ գզգզուած ներս թռաւ պատուհանից ուղիղ իմ դողս:

— Մըռուան ջան, հոգիս, սիրճնիկս, ասում էր Սաթօն՝ համբուրելով Մըռուանի թաթերը, դունչն ու ականջները. — քնքուշիկըս... Սաթօն ուրախութիւնից հազիւ հազ կարողանում էր հասկացնել, թէ բանն ինչումն է:

— Սյդ ո՞ւմ որդիքն էին, նանիկ, դուք նրանց ճանաչո՞ւմ էք:

— Ինչպէս չէ, հարեանի որդիքն են, այնպէս չարն են, որ էլ ինչ ասեմ:

— Հը... ափսոս... նրանց մայրը հօ շատ լաւ կին է:

VІ.

յո գէպրից յետոյ՝ Սաթօն շարունակ մի բանի օր Մըռուանի հետ էլ զբօսանքի չէր գնում։ Ինչքան նանիկը նրան յորդորում էր, բայց Սաթիկի մշտական պատասխանն էր թէ՛

—Այստեղ՝ այգումն էլ շատ լաւ է. անտառում, ո՞վ զիտէ, նանի ջան, այն տըղերքն էլի Մըռուանի յետեից կ'ընկնեն...

Մըռուանն իր ամենօրեայ դասերը շարունակում էր։ Նրա ուսումնարանը պարտէզի ցանկապատի մօտ մի բաց տեղ էր։ Ամեն օր էլ նա յետի ոտների վրայ էր կանգնում, թաթ էր տալիս, մեռնում, նորից կենդանանում...

Մի օր էլ երբ Սաթօն գրաւուած պարապում էր իր աշակերտի հետ, ամենևին չէր նկատում, որ հարևանի որդիները՝ Տեպանն ու Գաղէնը՝ կամաց-կամաց մօտիկացել, կանգնել էին ցանկապատի միւս կողմումը և նայում էին։ Սաթօն սկզբում չէր նկատում, բայց յանկարծ, երբ աչքն այն կողմը դարձրեց, նրանց տեսաւ... Տղերքը հրհացին ու փախան։

Սաթօն իսկոյն գրկեց Մըռուանին, լաց լինելով վազեց մօրը գանգատուելու, թէ այն տղերքը էլի գալիս են, իրա Մըռուանին տանելու։

—Մենք հօ չենք կարող արգելել, որ նրանք մեր այգու մօտովը չանցնեն. մնում է որ գնամ նրանց մօրն տեսմ. էհ, այդ էլ չարժէ, նրան այդ բանը վիշտ կը պատճառէ։ Ապրի խելօք աղջիկս, լաց մի լինիլ։ Դէ որ տեսնում ես նրանք գալիս են, դու էլ հեռացիր, ուրիշ տեղ խաղարս. հա՛, խելօքիկս, հա՛, սուս արա։ Սաթօն շատ լաւ հասկանում էր այդ բոլորը, բայց ինչ անէր, որ իրան վիրաւորում էին. ինչո՞ւ չէր կարելի նրանց արգելել. չէ՞ որ երբ մայրիկն իրան

մի բան է հրամայում, ինքն առանց մի խօսք
աւերացնելու կատարում է, ուրեմն ինչո՞ւ

Գրկեց Մըռուանին, շաց մենշով վազեց մօրը գանգատներն...

նրանք մայրիկին չը պիտի լսեն...

Սաթօն թողեց այդ տեղը և սկսեց
ցանկապատից հեռու՝ այդու միւս ծայրումը

խաղալ: Բայց տղերքն այնտեղ էլ էին գա-
լիս, ցանկից նայում ու փախչում:

— Ո՞նց չէ, հէնց իմանում էր իմ կա-
տուս կը տամ ձեզ... չէ... ասում էր ինքն
իրան Սաթօն ու գոգնոցի տակ թաղցնում
Մըռուանին:

— Տես, տես, Գագէն, այդ աղջիկը վա-
խենում է, որ կատուն ձեռքիցը խլենք,
տես գոգնոցով ինչպէս է ծածկում:

Սաթօն վիրաւորուեց, իրան կորցրեց.
տղերքը նրան ցոյց էին տալիս մա-
տով մէկ մէկու ու ծիծաղում: Սաթօն
չէր իմանում՝ ո՞ւր փախչէր: Մենակ այ-
գին էր նրա համար ազատ մնացել, այն էլ
անկարելի դառաւ: Դրանից յետոյ Սաթօն
ժամերով նստում էր սենեակումը և զբօ-
սանքից իրան էլ էր զրկում, Մըռուանին էր:
Մըռուանին այս նոր կարգ ու կանոնն ա-
մենեւին դուր չէր գալիս. նա շուտ-շուտ դուրս
էր թռչում՝ այգին ու մլաւոցով Սաթիկին
ևս հրաւիրում:

— Մըռուան ջան, դուրս մի գնալ. այն-
տեղ չար տղերք կան, տես Ալաբաշն այն-
տեղ է, եկ սենեակը: Այս անգամ Մըռուա-

նը նրան չը լսեց:—Մէկ երկու անգամ այսպէս դուրս եկաւ և վերջը սովորեց մինակ զրօսնելու: Սաթօն ստիպուած էր թող տալու...

—Բան չը կայ, Սաթօ, հիմա քո կատուն կարգին մեծացել է, տան ճանապարհը լաւ ճանաչում է, չի կորչիլ: Մի օր Մըռուանն առաւօտից գնաց այգին և էլ յետ չեկաւ: Սաթօն նախաճաշին էլ, կէսօրին էլ շատ սպասեց, երեկոյեան թէյի ժամանակն էլ անցաւ, բայց Մըռուանը չը կար, որ չը կար: Սաթօն էլ չէր իմանում ինչ անի, էլ տեղ չը մնաց, որ չը պտտի, դուրս եկաւ ճանապարհը, գնաց անտառը, կանչեց-կանչեց, բայց Մըռուանը չեբեաց: Երկրորդ օրն էլ Սաթօն Մըռուանին շատ սպասեց... էլի ոչինչ չը դուրս եկաւ: Սաթօն շատ էր դարդ անում. նա լուռ էր, գունատուել էր, ակործակն էլ մինչև անգամ կորցրել էր, բան չէր ուտում:

—Էհ, Սաթիկ, բաւական է, արժէ մի կատուի համար այդքան դարդ անել, միթէրեւ լաւ էր մայրը, — կարելի է որ նա գայ. իսկ եթէ չի գալ, մի նորը կը բե-

րենք, էլ աշխարհքումս կատու չը կայ:

—Ես ուրիշը չեմ ուզում, կամացուկ ասաց Սաթօն, իսկ արտասուքն արտեանունքներից պատրաստ էին դողդողալով թափուելու. — իմ Մըռուանիսնմանն էլ որ տեղից եմ գտնելու. խեղճ, խեղճ Մըռուան, ո՞վ գիտէ Ալաբաշի ձեռքն ես ընկել: Սաթօն արտասուքն էլ չը կարողացաւ պահել, ընկաւ մօր կրծքին ու հեկեկաց...

Մայրը փաղաքշելով ձեռքը Սաթօի գլխին էր բտում և չէր իմանում թէ՛ ինչպէս նրա սիրտն առնէր: Նանիկն էլ սենեակի միւս անկիւնումն էր աչքերից արտասուք թափում. նա դուրս էր գալիս այգին, դրսում ամեն ծակ ու ծուկ մտիկ էր տալիս, բայց կատուն չը կար ու չը կար: Մի օր էլ կէսօրից յետոյ՝ դայեակ Նունէն գնաց ու էլ չեկաւ...

—Դէ, պառաւն որ գնաց կատուի յետեից, մինչև չը գտնի՝ էլ ձեռք չի բաշիլ ու տուն չի գալ, ասում էր խոհարարուհին:

Սաթօն չէր իմանում սրտի նեղութիւնից՝ ուր գնայ. ամեն մի առարկայ, ամեն

անկիւն Մըռռանն էին նրան յիշեցնում: Դասերն էլ անօգուտ էին անցնում, այնպէս որ մայրը նրան արձակեց, որ միւս օրը հանգստացած կը լինի և թարմ մարմով լաւ կը պարապի: Սաթօն պատուհանի առաջ տխուր նստել էր. նրա աչքին բան չէր գալիս, նստել էր ու գոգնոցի ծալքերով խաղում: Մէկ էլ յանկարծ՝ սենեակի դուռը բացուեց ու նանիկը հեալով, կարմրած՝ կրակ կտրած թռաւ ներս:

—Ձէի ասում... ախր ես իմանում էի... էլ ուրիշ ո՞վ կանէր...

—Ի՞նչ է պատահել, ի՞նչ է... նանիկ, հանդարտիր ու մի կարգին պատմիր:

—Տեսա՞ք, որ կատուն նրանք են տարել, էն... էն... էն... չարերը...

—Ո՞վ, ո՞ւմ մասին ես խօսում:

—Մեր հարեանի տղերքը, էն չարածձի երեխայքն են տարել: Ծառաների բոլորի ճաշը տուեցի, ասում եմ, ո՞ւր է, տուէք ինձ մեր կատուն, մեր Սաթիկին էլ ջան չը մնաց. տարէք, տարէք ինձ ուղիղ տիկնոջ մօտ, ես ուզում եմ նրան՝ իրան տեսնել ու հասկացնել, թէ բանն ին-

չումն է:—Իսկ այն անպիտաններն ինձ վրայ ծիծաղում էին, թէ տեսէք այս պառաւին, ի՞նչ է երեխայի խելքին ընկել... Ը՛հ... նրանք էլ մարդիկ են էլի...

—Նանի, նանի ջան, դու Մըռռանին ո՞րտեղ տեսար, հարցնում էր՝ ուրախացած Սաթօն:

—Ես մտածում էի, թէ ո՞վ կարող էր տանել կատուին: Անցեալ օրը մէկ սկանջովս ընկաւ, լսեմ տեսնեմ՝ շատ են հիացած բո կատուով. ո՞ւր գնացին, ես էլ հետեցի. նրանք գնացին մօտան մի մեծ քարաշէն, շքեղ ամարանոց տուն. ներս մտնեմ ու տեսնեմ՝ աղախինն այնտեղ բակումը կանգնած է ու ձեռքին Մըռռանին բռնած. բերել էր, որ կերակրի: Ես վրայ պրծայ, թէ՛ այս կատուն մերն է—նրանք չէին տալիս, թէ մեր ի՞նչ գործն է, ձերն է, թէ ումն է. այս մեր պարոնի երեխաներն են բերել, մեր բանը չի, ուզում ես գնա, իրանց հարցրու, ո՞ւմն է կամ ո՞րտեղից է: Ասում են ու իրանք հրհռում և ծիծաղում: Ամօթ չէ՞, չեն ամաչում, գետինը չեն մոնում ձեր պարոնի երեխաները, գնում են՝ ուրիշի կատուներն

են գողանում. Թողէք, Թողէք, գնամ ես
ինքս տիկնոջն իրան ասեմ.. Բայց նրանք
դուռն երեսիս փակեցին ու գնացին. ես
մնացի շուարած: Այս ինչ է, հօ չենք Թող-
նելու այնպէս մնայ, տիկին, դուք ինքներդ
գնացէք, ձեզ չեն համարձակուիլ չը
Թողներ:

—Հա, մայրիկ, հա, դու գնա, գնա
Մըռուանիս առ, բեր, աղաչում էր Սաթօն,
նա իմն է, ինչպէս կարող են չը տալ:

Տիկինը մտքի մէջ ընկաւ:

—Լաւ, Սաթիկ, գնանք միասին:

Շուտով մայր ու աղջիկ պատրաստուե-
ցին ու գնացին հարեանի տունը:

VII.

Հարեանի տունը մի մեծ շքեղ,
աշտարակներով շրջապատուած
շինութիւն էր, պատշգամբները մի
կողմից, ցանկապատները միւս կող-
մից: Որ կողմը շուռ էիր գալիս, անուշա-
հատութիւն էր բուրում, էլ վարդ ու յաս-
միկն ո՞րն է, մեխակն ու շուշանը ո՞րը: Այ-
դու ուղիները կարմիր աղիւսի մանրուք էր շաղ
տուած, իսկ հեռուից արծաթափայլ լճակը
մաքուր հայելու պէս պսպղում էր: Լճի
մէջը նաւասալ ու մի բանի մանր մակոյկ-
ներ կային: Տան միւս կողմումը, այգու
մէջը մի մեծ հրապարակ կար մարմնամար-
զական գործիքների համար: Սաթօն մտքով
շատ հեռու էր Թուել, գնացել. այս տունն

ու պարտեղը, այդ բոլորը յիշեցնում էին հեքիաթների մէջ լսածները. նա երեւակայում էր, թէ հէնց հիմա դուրս է գալու նրանց առաջ հեքիաթների մէջի իշխանուհիներից մէկը, զարդարուած ոսկով և ակնեղէններով: Սաթօն և՛ վախենում էր և՛ անյարմար դրութեան մէջ էր զգում իրան. բայց նա շատ զարմացաւ, երբ փոխանակ իշխանուհու, դուրս եկաւ ամենահասարակ հագուստով մի կին: Տանտիկինն արդէն տարիքն առած կին էր, սե շալէ հագուստով, առանց զարդարանքի. «սա էլ հօ մայրիկիս նման է», մտածեց ինքն իրան Սաթօն:

— Ներեցէք, բոյրիկ, որ ձեզ նեղութիւն եմ տալիս, ասաց Սաթօն մայրը և պատմեց գործի էութիւնը:

Մինչդեռ մայրը Մըռռանի պատմութիւնն էր անում, Սաթօն շուրջը դիտելով էր զբաղուած: Այդ կնոջ դէմքը նրան բարի էր թւում, միայն շատ գունաթափ էր և տխուր. կարծես մէկ միտք տանջում լիներ տիկնոջ, ձեռքերը մանր-մանր: Սենեակի սարք ու կարգը շատ գեղեցիկ և թանկագին էր երևում: Սաթիկին դուր չեկաւ

կահ կարասիքի շատութիւնը. սենեակի մէջ տեղերքումն էլ ինչ որ մանր զահաւորակներ էին դարսած, անկիւններում մանր սեղաններ, դարակ ու նստարաններ, որոնց վրայ յաղճապակեայ պնակներ, տիկիներ, ամանեղէն էր շարուած: Պահարանի ապակույետեից բազմաթիւ արծաթի անօթներ ու ամաններ էր երևում. սեղանների վրայ մեծ մեծ լամպեր էր դրած, իսկ առաստաղից մի գեղեցիկ բիւրեղի ջահ էր կախ արած: Սաթօն տեսաւ որ այստեղ ամենեւին ոչ խաղալ կարելի է և ոչ վազվզել, մտածեց որ իրանց տունը սրանից լաւ է. այստեղ, որ կողմ շուռ գաս, մի բանի կը կպչես ու կը կոտրես...

Մայրիկը վերջացրեց իր պատմութիւնը, հարեանուհին բոլորովին զարմացած էր մընացել իր որդկերանց շարութիւնների վրայ:

— Իսկ նրանք հաւատացնում էին ինձ, թէ այդ կատուն փողոցումն են գտել:

Սաթիկին դուր չեկաւ, որ մայրիկն այդքան ներողամտաբար պատմեց այդ տղաների արարքը. եթէ ինքը պատմելու լինէր, անհամեմատ լաւ նկարագրած կը լինէր: Այդ պատճառով հարեանուհին շատ թեթեւ բար-

կացաւ տղաների վրայ, մինչդեռ նրանք տ-
ւելին էին արժանի... Բայց վերջ ի վերջոյ
էլի ոչինչ, հարեանուհին խոստացաւ կա-
տուն վերադարձնել: Սաթօն շատ բախտա-
ւոր էր զգում իրան:

Զանգը տուին և ծառան ներս մտաւ:

— Այն կատուն բերէք, հրամայեց տան-
տիկինը:

Ծառան գնաց, երկար ժամանակ չէր
վերադառնում: վերջապէս եկաւ, բայց... ա-
ռանց Մըռռանի:

— Ի՞նչ եղաւ, հարցրեց տիկինը:

— Վարսենիկը շատ է լաց լինում: նրա-
նէց կատուն անկարելի է առնել:

— Զեղ էլ աղջիկ ունէ՞ք, հարցրեց տի-
կին Աննան:

— Այո, խեղճ աղջիկս արդէն հինգ տա-
րի է՝ հիւանդ է և ման գալ չի կարողա-
նում, տխուր-տխուր ասաց տանտիկինը:

Դուռը բացուեց և պառաւ դայեակը,
մի փափուկ կառքի մէջ նստացրած՝ ներս
բերաւ հիւանդ աղջկանը: Խեղճը լղար, դալ-
կացած երես ունէր, հազիւ տաս ստրեկան
լինէր: Փոքրիկ դէմքով ու սև մեծ-մեծ ա-

չերով: Նրա երկար սև խոպուսները խճրճ-
ուած թափուել էին աչք ու երեսին, արտա-
սուրը թշերին կաթիլ-կաթիլ մնացել էին
դեռ ևս, իսկ կռներով Մըռռանին պինդ
գրկել, բռնել էր...

Հիւանդ աղջկայ նիհար, թոյլ ոտներն
իրանց վրայ դարձրին Սաթօի աչերը: Ոտերն
անզգայ կախ էին ընկել, առանց շարժուելու:

— Մայրիկ, ասաց հիւանդը թոյլ ձայ-
նով, բայց այնքան սուր էր այդ ձայնը, որ
թափանցեց Սաթիկի սրտի խորքը... Մայ-
րիկ, այս կատուն ինձանից միջ առնիլ, թո-
ղէք մնայ ինձ համար, նա ինձ համար այն-
պէս լաւ խաղեր է անում, ես նրան
այնպէս եմ սիրում, որ առանց նրան չեմ
կարող, շատ տխուր կը լինիմ... Մայրիկ,
ջան-մայրիկ, միջ առնիլ ինձանից, թողէք
ինձ մօտ, գնեցէք կատուն մի կերպ, միայն
ինձ միջ բաժանիլ այս կատուից:

— Քնքուշիկս, այդ կատուն մերը չէ,
տեսնո՞ւմ ես, այս աղջիկն ինքն է նրան
փոքրութիւնից կրթել, մեծացրել, ես ի՞նչ-
պէս բեղ համար առնեմ, նա ծախու չէ,
սուր, սուր իրան տանի:

Հիւանդ աղջիկը մղկտալով սկսեց լալ
և այնպէս խղճալի հայեացքով նայեց Սա-
թիկի վրայ, որ Սաթիկի սիրտը կտոր-կտոր
եղաւ... նա սաստիկ խղճաց հիւանդ աղջկան.
Սաթիկի աչքերում կամաց-կամաց արտասու-
քի կաթիլներ երևեցան... նա աչքերը չէր
կարողանում հեռացնել հիւանդից, Սաթիկի
սիրտը ճմլում էր. նա շուարած մնացել
էր:—Մըռռան էլ նրան չէր զբաղեցնում
այդ բոլորէին. նա ուզում էր հիւանդի սիր-
տըն առնել. նրա յորդ արտասուքը, նրա
մուայի, դալկացած դէմքը, ձայնը, առա-
ւել թոյլ ոտները ճնշում էին Սաթիկի
սիրտը:

—Մայրիկ, ասաց Սաթօն, այս աղջիկն
ինչո՞ւ է հիւանդ, ոտները՝ տեւ, ինչպէս են
թուլացած կախուել, նրան ի՞նչ է պատա-
հել:

—Նրա ոտներումը հիւանդութիւն կայ,
չի կարողանում ման գալ:

—Աբա նա ինչպէս է այդին գնում,
անտառ ու ձորում վազվզո՞ւմ:

—Նա ռրտեղից կարող է այդ անել, ոչ
մի տեղ չի գնում, ամբողջ օրն այդ կառքից

վեր չի կենում: Սաթօն կարեկցաբար աչ-
քերը յառած՝ աղջկանն էր նայում. նրան
զբաղեցրել էր հիւանդի ցաւը, մտածում էր՝
միթէ չի կարելի մի կերպ օգնել, բժշկել
նրան...

Մըռռանն արդէն արթնացել էր, նայում
էր մէկ այս, մէկ այն աղջկան. հիւանդը՝
կատուն կրծքին սեղմած՝ անմխիթար լաց
էր լինում:

Սաթօն՝ գլուխը բաշ գցած՝ ամաչում
էր այլ ևս հիւանդ աղջկայ երեսին նայել:

—Բաւական է, գառնուկս, որքան լաց
եղար, թող կատուին, թող տանեն, ասաց
տանտիկինը: Յետոյ՝ դարձաւ դէպի տիկին
Աննան և ասաց. ներեցէք, խնդրեմ, խեղճը
շատ տկար է, այնքան թոյլ է, որ ամեն
մի դատարկ բան գրգռում, յուզում է նրան:
Այդ կատուին շատ է սիրել, ուրիշ էլ այն-
պիսի մի զուարճութիւն չունի, որ գոնէ
նրանով զբաղուի, խեղճն օրերով ստիպուած
պիտի մենակ նստի, չեմ էլ իմանում, թէ
ինչով զբաղեցնեմ:

Դայեակը ուզեց խլել հիւանդի ձեռ-
քից կատուն, բայց աղջիկն այնպէս ամուր

բռնել էր ու կպել նրանից, որ կարծես իրա մարմնուց մի կտոր կտրում լինէին:

—Թող, նանի ջան, թող, մի քիչ էլ մընայ, թող, մէկ էլ համբուրեմ, հեծկըլ տալով աղաչում էր հիւանդ աղջիկը. նանիկ, մի խլիլ ինձանից, հոգուդ մեռնեմ, թող նանիկ... նանիկ...

Սաթիկին դուր չեկաւ նանիկի խստութիւնը. նա պարզ հասկանում էր խեղճի ցաւը: Ինչքան շատ է սիրում Մըռուանիս, մտածում էր ինքն իրան Սաթօն, որ ինքն էլ էր սիրում կատուին. ինքն էլ առանց Մըռուանին տխուր էր, բայց դոնէ, շարունակեց նա մտածել, կարող եմ վազել, թռչկոտել: Ես առողջ եմ, իսկ նա... մայրիկն ասաց, որ նա ման գալ չի կարողանում, նրա ոտները թոյլ են...

Սաթիկը դուրսը կամաց-կամաց բարձրացրեց: Հէնց որ տեսաւ նորից հիւանդի մղկտալը, սիրտը շարժուեց... «Խնչպէս սիրում, փաղարշում, համբուրում էր խեղճը արտասուքն աչերիցը առատ թափելով... —Եկ, փիսիկ ջան, ասում էր հիւանդը, եկ վերջին անգամ համբուրեմ... Սաթօն էլ չը

դիմացաւ, յանկարծ ընկաւ մօր գիրկը լալով.
—Մայրիկ, տուր, տուր նրան,—իրան

լինի Մըռուանը, չեմ ուզում, չէ, ընծայում եմ նրան. մայրիկ...

Տիկին Աննան զգացուած գրկեց և ջերմաջերմ համբուրեց.

—Ապրիս, ապրիս, աղջիկս, ասաց տիկին Աննան, աչքերիցը արտասուքի տաք կաթիլներ թափելով:

Հիւանդը թերահաւատ նայում էր Սաթիկի վրայ. Սաթօն աչքերը սրբեց և արտասուխառն ծիծաղն երեսին ասաց.

—Վեր առ, բեզ եմ տալիս Մըռռանիս, ես չեմ ուզում, ես կարող եմ և մանգալ, և խաղալ, և՛ վազվզել, և՛ թռչկոտել, իսկ դու ոչ. ինձ ուրիշ խաղալիկներ էլ չառ ունիմ:

Հիւանդը ուրախացաւ:

—Սիրունիկս, բոյրիկս, կանչեց հիւանդը, եկ մօտս, բեզ մի լաւ պաչեմ: Եկ... ասաց նա և նրա աչքերն ուրախութիւնից փայլում էին. Սաթօն մօտեցաւ և նրանք համբուրուեցին:

—Վատուն բեզ եմ տալիս, միայն այն չար աղերանց ցոյց չը տաս: Սիրիւր, պահպանիր, շատ լաւ կատու է, ես նրան անշահան սիրում էի... ասաց Սաթօն շոյելով իր միաւուն բարեկամին:

—Կը սիրեմ, կը սիրեմ, ես հիմա էլ նրան շատ եմ սիրում, նա շատ լաւն է. նա այնպէս յետի ոտների վրայ կանգնում, այնպէս թաթ է տալիս, ճր...

—Այդ բոլորն ես եմ նրան սովորացրել, հպարտութեամբ ասաց Սաթօն. նա ուրիշ բաներ էլ է իմանում: Սալակ է բաշ տալիս, սուտամեռնուկ է տալիս:

Մըռռանն իր բոլոր հնարները ցոյց տուաւ: Աղջկէրբը շատ բարեկամացան: Վճռեցին որ Սաթօն շուտ-շուտ գայ Մըռռանին տեսութիւն: Տանտիկինը շնորհակալութիւն յայտնեց տիկին Աննային, իսկ Սաթիկին համբուրեց:

—Ի՜նչ թմբիկ աղջիկ ունէք, ասաց տանտիկինը, կծեմ բու վառ թշերդ է... ասաց ու մի խոր անի քաշեց:

«Երեւի իրա հիւանդ աղջկայ համար էր այդ անի քաշելը», մտածեց Սաթօն և սեղմեց նրա սպրթնած ձեռքը:

—Ձեր աղջիկը նոյնպէս շուտով կառողջանայ, հօ միշտ ոտներն այդպէս թոյլ չեն մնալու:

— Զէ, անուշիկս, չէ, Վարսենիկն էլ երբէք չի լաւանալ: Նրա ոտները կաթուածահար են եղած, նա ամբողջ կեանքում կառքով պիտի ման գայ:

— Ի՞նչ սարսափելի բան է, մտածեց Սաթօն և մինչև տուն էլ, զանազան խառն ի խուռն մտածմունքներով գլուխը լի՝ գնաց առանց մօր հետ մի խօսք խօսելու:

18. Փնջիկ. գրեց Աղէքսանդր Արա- րատեանց	— 20
19. Նամուս. վէպ. գրեց Շիրվանզադէ	1 —
20. Ստեփ. Տարօնեցւոյ Ասողկան Պատ- մութիւն տիեզերական. երկ. տպ	2 —
21. Թիֆլիզեցւոյ մտաւոր կեանքը Գ. Տէր-Աղէքսանդրեանի	1 50
Նոյնը ընտիր թղթի վրայ	2 50
22. Ղևոնդ պատմագիր	2 —
23. Սրբազան պատմ. հին ուխտի. Սա- հակ քհն. Սահակեանի.	— 30
24. Նոյնը ուսուցիչների համար	1 75
25. Սոկրատէս. թարգ. օր. Թեկղի Ստեփոյեան	— 10
26. Հ. Պատմութիւն Հայոց. Ս. Պալասանեանի	1 50
27. Ուղեցոյց գործն. չերամպահու- թեան. Վ. Մելիք-Շահնազարեանի	— 40
28. Ժամանակագրութիւն Հայոց Յ. Դարդեղի	1 25
29. Վարդ-Ռէսլի. Ե. Սպիրի. թարգ. Ի. Յ.	— 10
30. Նալ և Դամայեանթի. Յ. Շմիդ- տի. թարգ. Յ. Լալայեանց	— 20
31. Աստուած գիտէ արդարն ու մեղա- ւորը. Կոմս Տոլստոյի թարգ. Մ. Ա.	— 7
33. Հաւատարիմ Սափարին. Վայրդ- նէր. թարգ. Փ. Վարդանեան.	— 10
33. Լինհարդ և Գերարուդ. Հենրիխ Պետալոցցի. թարգ	— 25
34. Յաւելուած ի գիրս պատմութեան Ստեփանոսի Տարօնեցւոյ Ասողիկ կոչեցելոյ. Նորայր Բիւզանդացի.	— 20
35. Նաւի փոքրաւորը. Մ. Ռոզեն- հայնի. թարգ. Յ. Լալայեան.	— 15
36. Ուռենց Յովսէփ. Ե. Սպիրի. թարգ. Ի. Յ.	— 15
37. Մեծապատիւ մուրացկանները. Յ. Պարոնեանի.	— 40
38. Ազգային ջոջեր. Յ. Պարոնեանի	1 —
39. Բը-ա-բա, Է. Օմէշկոյի	— 15
40. Շնիկ, Կուլիկովայի	— 5
41. Շչեգրինի երեք զրոյցներ	— 10
42. Տարասկոնցի Տարտարէնը	— 40

43	Օրէանի կոյս, Օսորոգորսկու	— 25
44	Արարատսկու կեանքը	— 75
45	Գաղափարական քահանայ, Պօռապենկոյի	— 75
46	Ընտանիքի յոյսը, Անանենսկայի, Թարգմ. օր. Վ. Տէր-Յովսէփեանի	— 10
47	Հոսոսի ձեռատեարը Յ. Պարոնեանի.	1 —
48	Բիմիա Բոսկոյի, Թարգմ. Ա. Մելիք-Ալլահ- վերդեան	— 40
49	Շչեդրինի երեք վէպիկ, Թարգմ. Մ. Ղազարեանց	— 15
50	Ստամայ ծուեր, Գարեգին սարկաւազի	— 50
51	Ջաւախքի բուրձունք, Ե. Լալայեանցի	— 25
52	Մտաւոր, բարոյական, ֆիզիքական կրթու- թիւն, Սպենսերի. Թարգմ. Մ. Ղազար- եանցի (մամուլի տակ)	
53	Մըռւան, Օ. Ի. Շմիտզ. Թարգմ. Մ. Բալանթար. — 20	
<i>Նոյն տեղում վաճառում են նաեւ Ընկերու- թեան հետեւեալ գրքերը.</i>		
1	Ուսումնարանների առողջապահութեան հարցեր, բժ. Ա. Բարայեանի	1 —
2	Կրքեր և նոցա ազդեցութիւնը առողջութեան վրայ, բժ. Ա. Բարայեանի	— 30
3	Բռնի միութիւն Հայոց Լեհաստանի	2 —

135

0004637

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004637

